Maastricht in Beeld

Sint-Martinuskerk

45

januari 2023

De Sint-Martinuskerk in Wyck

De Sint-Martinuskerk is een parochiekerk die valt onder het kapittel van de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek. Er is onder het koor een Romeins beeld van Mercurius gevonden waardoor men vermoedt dat het in de Romeinse tijd al beschouwd werd als een heilige plaats die lag aan een Romeinse hoofdweg.

Er moet in de 9de eeuw al een kerk hebben gestaan, maar daarvan is geen direct bewijs. In 1157 stond er wel een kerk volgens een pauselijke bul. En in de 15de eeuw is hier een driebeukige kerk gebouwd op oude fundamenten volgens de 15de eeuwse geschiedschrijver Matthaeus Herbenus. Die kerk was georiënteerd; het koor lag in het oosten, de toren in het westen. Aan de kant van de Maas.

In 1855 was de kerk erg bouwvallig geworden, men bouwde een nieuwe. Neo-gotisch in baksteen, driebeukig, niet georiënteerd, ontworpen door Pierre Cuypers. In 1923 werden een sacristie en een pastorie toegevoegd door Alphons Boosten.

Adres: Rechtstraat 2
Wikipedia: wikipedia.org/wiki/Sint-Martinuskerk_(Maastricht)

Twee tekeningen van Philippe van Gulpen van de vorige kerk. De bovenste, *'Eglise Parroisfiale de St Martin à Wyck Maestricht'*, gedateerd ± 1850. We zien de kerk vanaf de Rechtstraat, de toren aan de westzijde, het koor in het oosten, de kerk is georiënteerd. Het schip is driebeukig, het hoge schip met een lagere bouw aan beide zijkanten. Er is geen dwarsschip. Het koor heeft een hoger dak dan het schip en er staat een dakruiter op. De toren heeft een ingesnoerde spits en een uitwendige traptoren. Er loopt een muur om het kerkhof met aan deze kant een flinke toegangspoort

Bij de onderste kijken we vanuit het noorden. Opnieuw de kerk met het verhoogde koor met dakruiter en de toren west. En rechts de kruittoren die is afgebroken in 1868 en een stuk van de stadsmuur. De tekening is gemaakt ergens tussen 1840 en 1860.

Beide tekeningen geven een aardig beeld van de oude kerk, maar die was te zeer vervallen, dus een nieuwe.

- https://beeldbank.rhcl.nl/detail.php?nav_id=5-1&id=7420733&index=110
- http://mtricht.com/wp-content/uploads/2013/05/martinuskerk-wyck-history.jpg

De kerk maakt door de donkere baksteen een sombere indruk, typisch Cuypers. Dat is jammer, want daardoor heeft het oog niet zo de neiging om er te blijven hangen. Hier en daar is de gevel wat verluchtigd met wat bogen en reliëfs in lichtere steen die plaatselijk de donkerte wat minder zwaar maken.

Verder is de kerk niet georiënteerd. Het koor met het altaar liggen aan de westkant en niet naar het oosten. De bouwheer, de opdrachtgever, meneer pastoor van toen, vond het mooier met de toren, en dus ook de ingang, aan de Rechtstraat. Rondom de kerk ligt een kerkhof met twee betekenissen: een (voormalige) begraafplaats met grafstenen en het is een tuin die bij een kerk ligt.

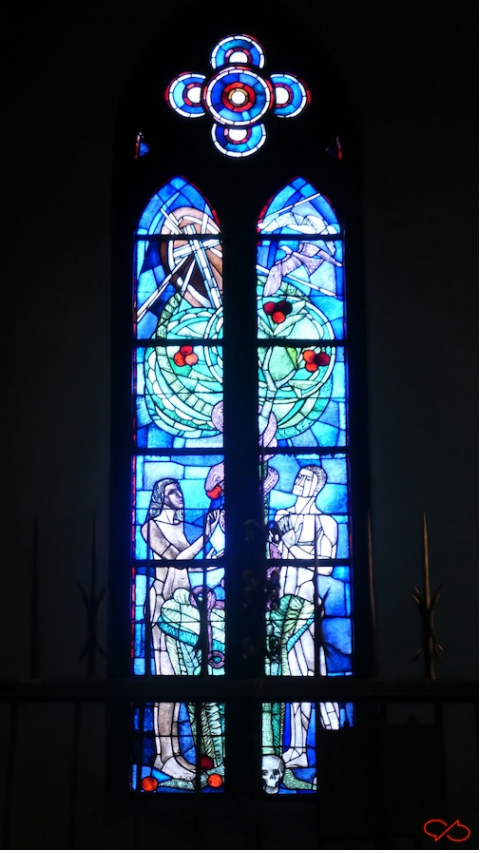

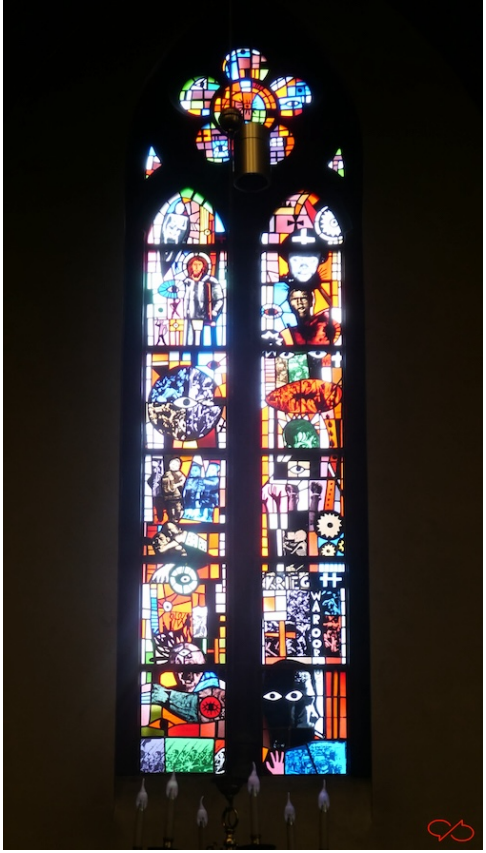

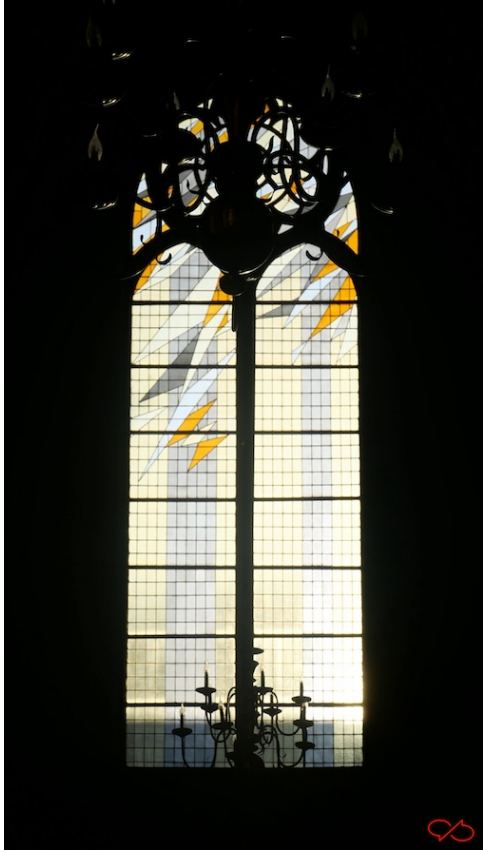

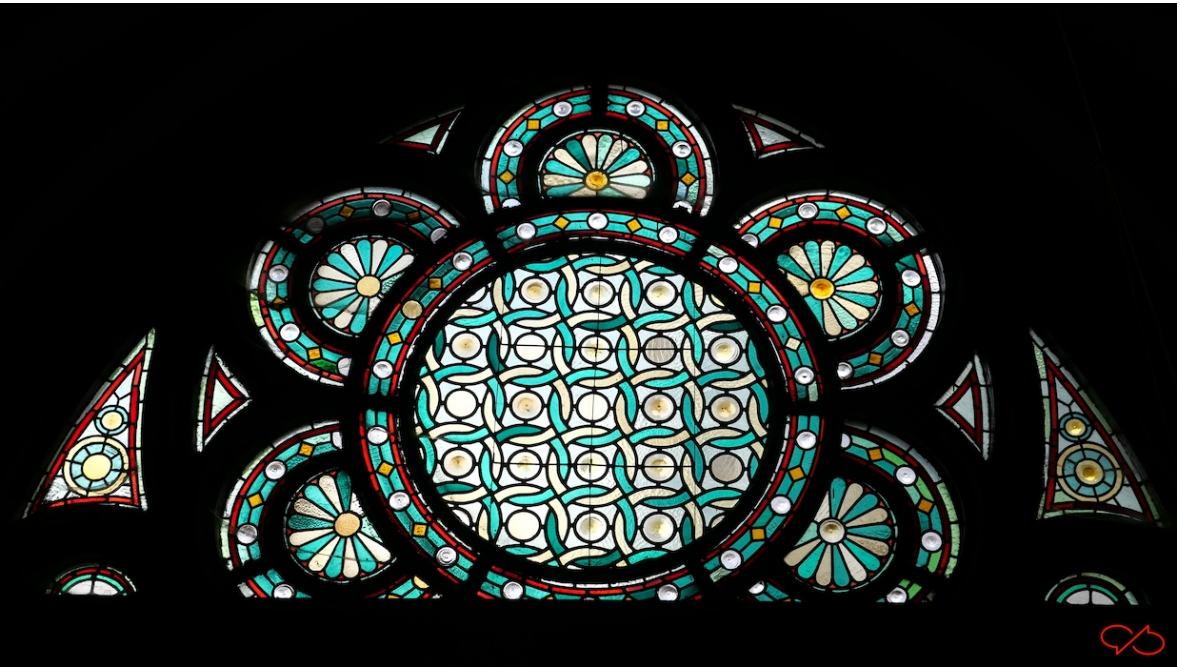

Enkele glas-in-lood-ramen. Linksboven de zondeval in beeld, Adam en Eva in het paradijs, de slang met appel in het midden. Gemaakt door Huub Loontjens in 1946. Dan een eigentijds raam van Hans Truijen uit 1989. Rechts een sober raam van Leo Reihs, 1985, het zorgt voor prachtig licht. En boven de ingang een glas-in-steen en glas-in-lood boogvenster.

De Zwarte Christus. Andere namen zijn Miraculeus Kruis, Wonderkruis, Zwart Kruis en Zwarte Christus uit de Noot. Het beeld hangt in het noordelijk transept. Het is gemaakt uit één stuk notenhout (dus niet met losse armen!), de hoogte is 172 cm. Op de achtergrond een blank houten kruis op een rood geplooid gordijn. De pose van de corpus is opmerkelijk en niet in een voor ons gangbare stijl. Merkwaardig is dat het geen wonden heeft. Men dateert het 13de eeuws, vermoedelijk uit Italië. Af en toe plaatst men een zilveren kroon op het hoofd. En in de achterzijde is een vakje met een reliek van het Heilig Kruis. Het is een van de vier Maastrichtse devoties. De andere zijn de Sterre der Zee, het graf van Sint-Servaas en de buste van Sint-Lambertus.

Er hoort een legende bij, in 1524 opgetekend: een edelman uit Riemst, een dorp richting Tongeren, kwam terug van een reis naar het Heilige Land. Hij gaf zijn dochter een noot. Ze plantte die, het werd een volwassen notenboom. De bliksem sloeg in, de boom spleet open en dit beeld werd zichtbaar. De dochter trad in in het Wittevrouwen-klooster aan het Vrijthof en nam het beeld mee. Het trok veel bedevaartgangers, men kreeg een zilveren herinneringskruisje en een pauselijke aflaat. Volgens een legende verhuisde het beeld zichzelf naar de Sint-Martinuskerk. In de pastorie aan de overkant van de straat hangt een replica.

Het beeld wordt nog steeds vereerd omdat het zou helpen tegen open wonden, jicht, reuma, koorts en ontstekingen. Lijders en zwangere vrouwen dienen daarvoor een lint te gebruiken met de lengte van 172 cm, de zogenaamde 'maat van Christus', dat op het lichaam gedragen moet worden.

Het orgel werd in 1878 gebouwd door de Maastrichtse orgelbouwer Pereboom & Leijser. Op de foto zit het klavier achter de stapels boeken.

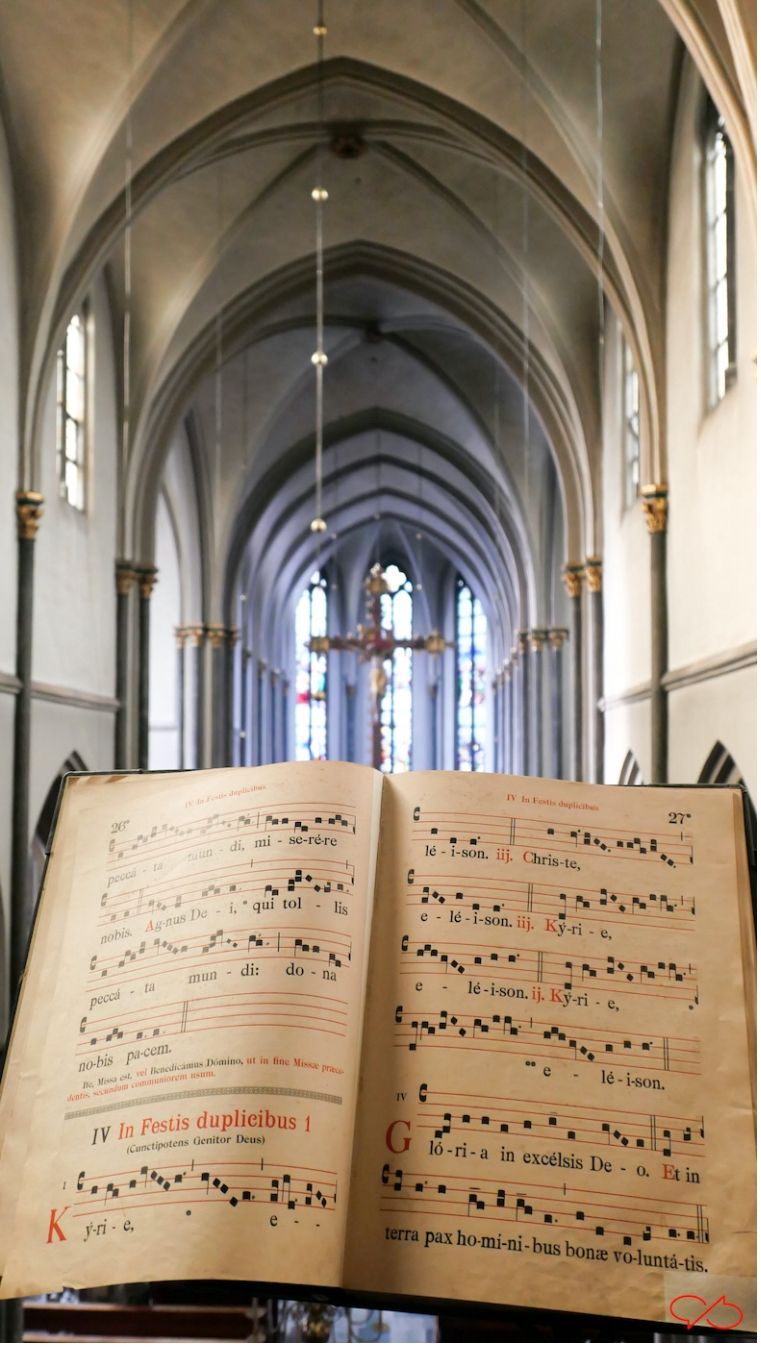

De orgeltribune wordt ook wel zangtribune genoemd. Het is dan de plaats voor het koor. We zien hier een liedboek in gregoriaanse muzieknotatie.

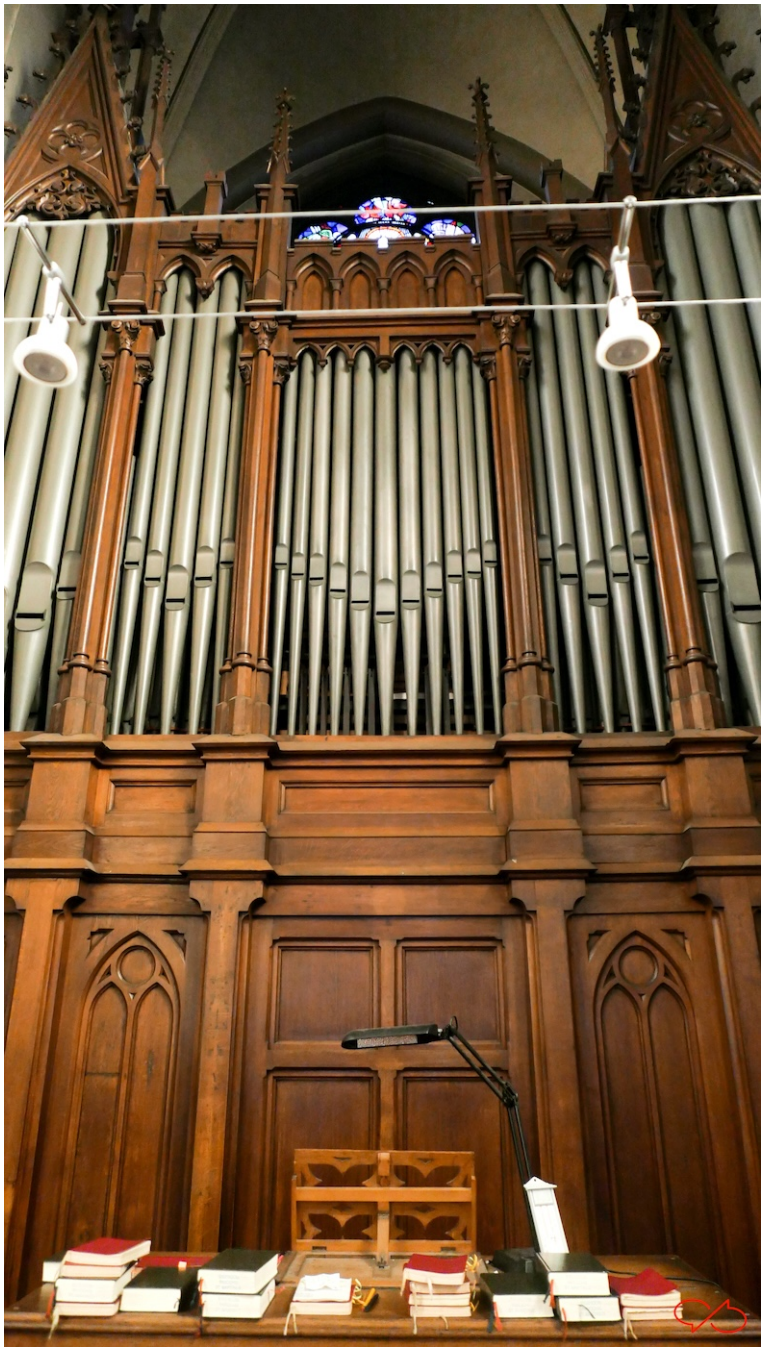

Links zien we het doopvont dat in 1482 gemaakt is door Johannes van Venlo. Het deksel is uit 1717 en is zo zwaar dat er een constructie nodig is om het op te hangen. Het staat in de doopkapel die ligt aan de zuid-oostzijde van de kerk.

Ook zien we daar een schilderij van Robert Hubert Willem Regout. Hij is geboren op 18 januari 1896 in de Stationsstraat in Wyck, dus in de parochie van Sint-Martinus. Hij werd jezuïet en rechtsgeleerde. Vanaf 1939 was hij buitengewoon hoogleraar volkenrecht aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Zijn artikelen en adviezen gingen over rechten en plichten van de bezetter. Daarmee werd hij beschouwd als verzetsstrijder; hij werd als zeer gevaarlijk beschouwd door de Nazi's. In juni 1940 al werd hij gearresteerd door de Gestapo, hij overleed in Dachau op 28 december 1942. Er is in Maastricht geen struikelsteen te vinden. Dat komt omdat Robert niet vanuit Maastricht gedeporteerd is. https://nl.wikipedia.org/wiki/Robert_Hubert_Willem_Regout

Op de rechterpagina zien we Sint-Martinus. Sint-Servatius en Sint-Martinus waren tijdgenoten. Toen Servaas bisschop van Maastricht werd, werd Martinus soldaat bij het Romeinse leger. Uit die periode stamt de legende van Martinus: de bedelaar en de mantel. Op de volgende pagina zien we de scène vier keer uitgebeeld: een keer als reliëf in de timpaan boven de ingang, gemaakt door Wim Visser in 1946, als sculptuur boven de ingang in het schip, een keer als gestileerd reliëf in de kerkbanken en als houtsnijwerk uit de Dolomieten. Dat beeld wordt op de eerste zondag na Sint-Maarten (11 november), op het koor geplaatst, het staat er alleen maar die zondag.

De zijkapel aan de noord-oostzijde is de voormalige doopkapel. Hier is het glas-in-loodraam van Adam en Eva vlak voor de zondeval. Nu is het een museumpje waarin oude documenten te zien zijn, het diorama dat de legende van de noot die uitgroeide tot de boom waar de Zwarte Christus uit kwam uitbeeldt en er staat een fraaie maquette van de oude kerk en omgeving die gemaakt is door HC Clermonts. We kijken vanaf de Maas en zien links de voormalige kruittoren, op de voorgrond een ommuurde tuin, rechts de achterkant van wat huizen aan de Wycker Pastoorstraat en op de achtergrond de kerk in natuursteen. Op de foto hieronder zien we een van die documenten, een kopie van een oude plattegrond van het Vrijthof.

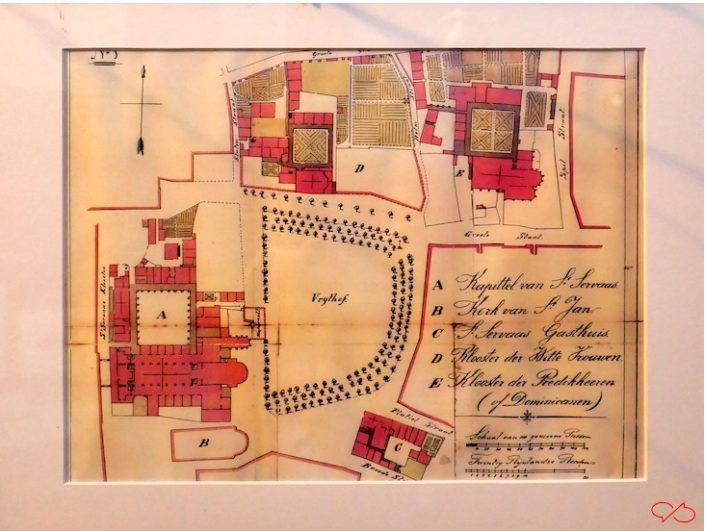

Aan de zuid-westzijde is de voormalige sacristie, nu in gebruik om spullen op te slaan. We zien een verzameling flambouwen en een kast met een classisistisch front van ergens tussen 1770 en 1800. De stijl wordt ook wel Lodewijk XVI-stijl genoemd. En een wit stenen beeld van Maria. De huidige sacristie is gebouwd in 1923 door architect Alphons Boosten.

Op de verhoging staat een altaar met daarachter een 19de eeuws retabel, met aan beide zijden een kandelaar. Er is een mis gaande. Op de voorgrond staat een kerkbaljuw of *suisse*, een kerkelijke ordebewaker met hellebaard en sabel.

Op de vorige pagina: een gehaakt altaardoek of *antependium*. En daaronder vier panelen van een koorhek in houtsnijwerk. Te vinden onder de Zwarte Christus.

Maastricht in Beeld
kortweg MiB

MiB is een fotomagazine voor liefhebbers van de stad Maastricht.
De opzet is simpel: interessante onderwerpen, behoorlijke foto's, korte stukken tekst met wat uitleg en achtergronden en een nette layout.

Dit magazine is gratis en komt uit de Boekenkast van Peter Scheele:
https://pjscheele.nl

Ik wens u veel kijk- en leesplezier.

Peter Scheele

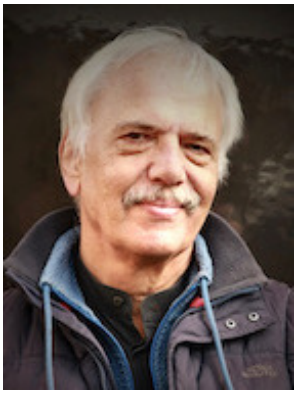

Colofon
Camera: Panasonic Lumix LX100, Make II
Bewerking: Adobe Lightroom 6.14
Opmaak: Apple Pages 11.1
Foto's, tekst en opmaak: Peter Scheele